

a ne možda gradualno razlikuje od životinje. Životinje imaju samo instinkte i osjetni život, dok čovjek ima i duhovni život i inteligenciju. Kad bi dakle elberfeldski konji zbilja računali, t. j. umom obavljali takve računске operacije, kao što su radičiranje četvrtoga, petoga korijena, onda bi se moralo reći, da su ti konji umniji od prosječno izobraženih ljudi, a da ne govorimo o nižim klasama. To pak sigurno ne će nitko tvrditi!

V. I.

II.

Kraj jedne znanstvene dogme.

(Lokalizacija govora).

Francuska liječnička smotra „*Presse médicale*“ donosi u broju od prvog ožujka 1922. magistralnu konferenciju, što ju je dizao na pariskom medicinskom fakultetu profesor Petar Marie, učenik znamenitoga liječnika i profesora Charcota (1825 - 1893). Naslov je konferenciji: *Postoje li u ljudskom mozgu prirodna ili preformirana središta govora?* Poznata je teza, što ju je postavio antropolog Paul Broca (1824-1880), da je sjedište govora podno treće čelone vijuge; tu je tezu prihvatio i razvio Charcot, koji je razlikovao afaziju od agrafije. Charcot je protumačio sav taj mehanizam u famoznoj „shemi zvona“. Njegovo su shvaćanje listom prihvatili liječnici i anatomici u Francuskoj i u ostalim zemljama, pa je ova hipoteza do danas vrijedila kao utvrđena i sigurna činjenica. Marie ju je napokon oborio. Evo zaključka, do kojeg ga je dovelo pomno znanstveno istraživanje: „Sasvim nam se je raskrstiti sa starim shvaćanjem, koje naučase, da stanoviti psihički procesi, napose proces govora, imaju onako ograničene centre, kao što ih imaju motorne funkcije. Poznato je, da su motornim funkcijama po svoj prilici ishodište stanovite skupine stanica, gdje nastaju projekcijona vlakanca, koja će direktno ili indirektno prenijeti na periferijske motorne organe nužni podražaj i nalog. U psihičkih je procesa posve drukčije: ti nastaju, kažu, nekim živčanim titrajima, a ti titraji prelaze nizom elaborativnih reakcija na veoma velik broj stanica, koje prema tomu djeluju pobudom voljnom ili refleksnom. Krivo bi bilo držati kao nekoć, da je određena stanica ili određena stanična skupina središte (sijelo) pojedinim dijelovima govora: imenici, pridjevu, glagolu i t. d., ili čak sintaksi, „koja rukovodi porabu tih rečeničnih dijelova.“

Šta se vremena mijenjaju! Do nedavna bila je lokalizacija govora dogma, u koju je svak morao vjerovati, a tko bi se usudio posumnjati u nju, toga bi stanoviti krstili neukim natražnjakom, po gotovo ako je slučajno bio katolički učenjak. U tu

se naučnu dogmu nije smjelo dirati. Osobito su je branili materijalisti, a nije ni čudo, kad su držali (na pr. Broca), da su tom hipotezom zadali smrtni udarac netvarnosti duše, kojoj je riječ djelomičan izraz. Descartes (Dekart) je stavljao sjedište duše u žlijezdu pred malim mozgom, no on duše ipak nije držao tek funkcijom mozga. Nasuprot cijela je Broca-Charcotova škola naučala, da treća frontalna vijuga mozga proizvodi govor onako, kako jetra izlučuje žuč. Metafizičko porijetlo ljudskog govora smatralo je nevjerojatnim, protivuznanstvenim, odioznim... Nakon pola vijeka lutanja pseudofilozofije ipak je zdravi razum izašao pobjednik. Dugo su ga jasnika držali okovana, tobože u ime znanosti, ali napokon on je okove raskinuo, iskočio na svijetlo Božje i kad se stao ogledavati, opazi, da se nalazi na golemu groblju. I on uze da obilazi grobove pa se čudi, koliko je ukopano znanstvenih teorija, koje su još nedavno profesori sa sveučilišnih stolica proglašivali kao definitivne rezultate znanosti, a te iste sad mrtve teorije trebale su da dokažu nespojivost znanosti i objave. Sjeća se, kako su ga nekoje od tih teorija u prvi mah smele; ali kad im je bolje zavirio u oči, on se uvjerio, da nema zašto. Veritas Domini manet in aeternum: Istina Gospodnja ostaje navijeke. Kod nekih bi se pokojnica dulje zaustavio: to su „generatio aequivoca“, kojoj je skratio vijek slavni Pasteur, pa onda hipoteza o porijetlu čovjeka od majmuna i t. d. I dođe do posljednjega groba: još je posve svjež, iskopan na početku godine 1922. Natpis mu na provizornu spomeniku kaže: *Tu leži ne čekajući uskrsnuća hipoteza o lokalizaciji govora.*

M. V.

Utjecaj zle knjige.

Knjiga, koja mi je nanijela najviše zla, bio je roman Anatola Francea *Thais*. Užasom me napunila beskorisnost truda i pregaranja Pafnucijeva. Zar bi zbilja Bog kadšto prepustio svoje stvorove đavlu? Kako da to dovedeš u sklad s idejom Boga beskrajno dobra i milosrdna? Čemu molitva, čemu borba, kad ne možemo izmaći konačnu pobjedu grijeha u nama? Nekoliko sam tjedana prolazila kroz bolnu krizu. Niti sam već mogla nit umjela moliti. Bila sam uvjerena, da je svako vjersko čuvstvo u meni iščezlo; ja sam se bez otpora podavala razornim dojmovima i opsjenama, što ih je u meni izazvalo štivo, i refleksijama, koje bi u povodu štiva nicale. To stanje duše moralo je urezati duboku brazdu u naravi čitljivoj kao što je moja. Fizička klonulost, što ju je uzrokovalo ovako pohlepno gutanje duševne hrane, oduzimala mi je energiju potrebitu da reagiram. Ja sam u to doba bila podobna da počinim i najveću ludoriju. (Riječi francuske učiteljice u brošuri J. Lescurea *Le renouveau catholique dans l'enseignement primaire*. — „Revue des Lectures“ 1920. br. 10).

M. V.